

بۇگىنىڭ تاڭدا بەيزاتىق مادهنىيەت مۇرالارنىڭ "عترى سوزدىنگى" فۇرنىچىمىك باعراش اوغانىندىاعى بەيزاتىق مادهنىيەت مۇرالارنىڭ "عترى سوزدىنگى" فۇرنىچىمىك:

باعراش اوّدانسنداعي بهيزاتتسق مادهنهيت مۇرالارىنىڭ "عترى سوزدىگى" وۇرنىچىميك:

من کورنکتی شینچیاڭدامن

□ انار بولت \ شينجيال گازهتنىڭ
□ ئىلىشىسى دۇھىانجىو

باعراش اوڏانسندنا نهٺ سول
جهدر ديلگ مادهنهيت تاڳياسي ڪهنهن سُورا-
ساڭز، ڏلديگ ڳارئٺ جاڻابي هناؤ:
موٽعوٽ وٽنسٺ ڪهستهسي، توپشور
موزيڪاسي، ساڦردين ٻي ...
ساياحت هاڻسمندنا موٽعوٽ ڦلتٺ
توپشور ڪونسڌري، ساڦردين ٻي سايا-
hat کورينس اڻماعنٺ ڏايسلاڻاعان
ڪونسهرت باعدار لاماسي بولپ، سان مڱدا-
غان ادهمي ڪينگهن موٽعوٽ بُوقاراسي
قوس قولدارينا آپياق حادا السپ، موٽعوٽ
ڦلتٺ هاڻ جوعاري جور العسمهن السستان
ڪلگهن قوناققارين قارسي الادي؛ موٽعوٽ
ڦلتٺ ڪهستهسي، ڏاستوري ڪيم - ڪه-
شهكتري ساياحتسلار هاڻ جاقي ڪوره-
تن مادهنهيت - ساياحت ۽ نمي. هرڪه
مهيرام ڪز ڏرننده موٽعوٽ ڦلتٺ تلهك
سوزدھري، ڏاستوري ڪيم - ڪهشهكته
شوڻي، توپشور ورنداو سياقني ڏاستوري
مادهنهيت - ڪور ڪهونهه قويسلدماري
سرگه جيار بولسا، کورينسی ايمندي ون
ملک ادامنٺ بيرگه ساڦردين ٻي بن بيلهڻي
تبپنهن ڦمتسلماس اسرگه بولهيدى.
”وسى ڏاستوري مادهنهيت - ڪور ڪه-
مونه دريلگ جالعاشتري ٻلپ، وسنشا قيزا
ٿوڻونهه اوڏانهمز ديلگ مادهنهيت ساراينٺ
بُورئي باستعي وُرئيچي ڪيتٺ جُوره ڪ
قاني سٽگهن“، - ڏهدى باعراش اوڏاندقيق
پارتکوم ڏكت ٻولمسٺ ورنباسار باست-
عي نيان لهي.

اٽز باسنداد، هـگنجایلاردا حالتقىن بەيزاتىق
مادهنىيەت مۇرالارىن نىزدەدى، هـستەلکكە الدى
وُرىنچىمېيكتىڭ اتا - اناسى حالتق
ونەرپازدارى، ول كىشكەفتايىنان موڭغۇل
وُلتىنىڭ حالتق اندەرىن تىڭداب، ساۋىردىن
عېين بىلەپ وسکەن. 1996 - جىلى باعراش
اۋانسىندا وتىزلىگەن 1 - كەزەكتى نادام
جىنالىسىندا ماعى موڭغۇل وُلتىنىڭ كەستەسى
مەن داستۇرلى كىيم - كەشەكتەرى كورەم-

سی و سی بیانیت مسندیت سورج روی
قورعاو جولنا باستادی .

”گؤل، كوبهلهك سياقتى ادهمى ور-
نه كىندر كىستەلەنگەن ئاستۇرلى كىيم - كـ.
شەكتەر كورمه وڭىرىنە قويىلغاندا جۇرت
دەرھۇ سونى قاۋمالاپ الدى، مەن بۇغان
قانتى تالڭ قالدىم، ئاستۇرلى كىيم - كـ.
شەكتەر دىڭ جۇرتتى مۇنىشا باۋرايىتىندىعىن
وپلاماعان ھەنمنم“. نادام جىينالىسى اياق-
تاعاننان كەيىن سول كەزدە كورھەنى
ورنالاسترۇ قىزەتتىنە جاۋاپتى ۇرئىچىميك
ھل اراسىندا شاشلىپ جاتقان وسى
مادەنېيت - كوركەمۇنەر جاۋەھارلارىن
جىيناۋغا بەل بۋادى .

”كەستەشلىك ونەرن يىگەر گەندەر-
دىڭ ئبارى قارتتار، ولار بىرته - بىرته قار-
تاپىپ بارادى، جالعاشتىرلىماسا، وسى ونەر-
لەر جۈعالادى عوېي“. سول ساتتەن باستاپى
ۇرئىچىميك بەيزىتىق مادەنېيت مۇرالارىن
جىنەن قىزەتتىنە كېدىسى . كەتمەدە .

اققوڭلار، ساپاھاتشىلا، دى باۋ، ادى

11 - ایدیلک 8 - کۇنى سایاھاتشىلار
کونچى وزەنسىڭ جاھاسىندا اققۇلاردى
تاماشالاقۇدا. تاياؤدا كورلا قالاسىنا قىسى-
تاآغا كەلگەن اققۇلار ۋۇرتىس كوبىدېپ،
كۈپەگەن سایاھاتشىلاردى ايدالداپ
سۇرەتكە ئۆسۈرۈگە باۋاراپ، قىس باسىن-
داعى قالالعا رومانىتىك ئۆس قۇستى.
□ سۇرەتتى شىاڭ گودۇڭ

(باسی ۱ - بهته) هر کن ساوهادا سناق رایونینیک ده گنگهین عوسرو ستراته گیاسن اتفارو دا کوچل بولوگه عتیستی ما- سله له ردی ایقنداؤدی، هر کن ساوهادا سناق رایونینیک ده گنگهین عوسرو ستراته گیاسن جو عاری سا- پالی اتفارو داعی قزمهت و سینستا- ری سیاقتی جاقطاردی ارقاؤ هنپ، هر کن ساوهادا سناق رایونینیک ده گنگهین عوسرو ستراته گیاسن اتفارو دیلک دا شور ارتقی کورنیسی، که له لی ھانی، تویندی منده تی سیاقت لاردی جویه لی، تهره که با- یمداپ، بُکل ھلده کی باسقا دا فردیک هر کن ساوهادا سناق را- یونداری قورنیلسینیک داموند ای داری تاجربی له رن تائیستر- دی، سوندای - اق عس جوزنه- مدیکه ن تمعز و شاسترس پ، ھمله که تیک کله- لی ستراته گیاسنا در یقشیل قپدن قزمهت و تهؤی جانه و نمنه تو عسسوی، شینجیاک هر کن ساوهادا سناق رایونی عورمجه ای ماعنیک قورنیلسین ھلگه له ده- ۋئی جوننده با عتمالی، سند- دارلی پیکر ایتنی.

3 ساعاتقا تایاۋ لە کسیا سول ورننداعی پارتیا مۇشله رن، کادر- لار دی تهره که اسدرگە بولهدی جانه تاربی له دی. کوپشلیک منا- لار دی عبلدر دی: تۇناس لە کسیا- نیک کوز ایاسى کەڭ، مازمۇنى ھول، ساندی مالمه تی کەممە دی، مسالى جاندی، ئارى نازاریالق بیسکتكە ئارى امالیاتتىق تهره گ- دیدىكى، ئارى ماکرولق تۇرۇغا- ئارى ناقتنى تالداۋ جاساۋعا يە

واکسلدیک مۇراگەرنىن 181 ادام بار.
ۇرپىچىمېكتىڭ جەتكە كىشىلىكىنده باعراس اۋە-
دانىندا موڭغۇل ئۇلتى ئاستۇرلى كىيم -
كەشەك اترەتى، جائىگەر اينۋەتەتى، تۈپ-
شىرىمن ئان ايتۇ اترەتى، ساۋىمەردىن ئېي ات-
رەتى، موڭغۇل ئۇلتى حالق اراسىندىاعى سا-
رەندى حالق ئانى اترەتى بىر كەس -
تىركەس قۇربىلدى. اسىرسە، ساۋىمەردىن
ئېي اترەتنى، موڭغۇل ئۇلتى حالق اراسىندى-
عى سارىنىدى حالق ئانى اترەتنى ئار ئۇلت
بۇقا راسى ايرىقشا قارسىنىڭدى.

ولانجەكسىن اۋېلى ئۇتۇارىل قىستاتىعى
مەملەكەتتىك 5A دارەجەلى ساياحات كورد-
نس ئۆڭىرى باعراس كولى داھىكۈچ كورد-
نس وڭىرنە بىرگەلەس بولۇدایي وڭىرلىك
ورىن باسمىدىعىنا سۇيەنپ، قىستاتاق پارتىيا
ياچەيکاسى قىستاتاق تۇرۇنىدارىن وۇيمىداستتە-
رپ، موڭغۇل ئۇلتى ئاستۇرلى كىيم -
كەشەك اترەتى، توپشىر شەرتتۇ اترەتى، سا-
ۋىرىدىن ئېي اترەتى، موڭغۇل ئۇلتى حالق
arasىندىاعى سارىنىدى حالق ئانى اترەتى
سىندى 4 حالق اراسىندىاعى وين قوپىۋ ات-
رەتنى قۇرادي. ئار جىلى 5 - ايدىلەك باسى-
نان مەملەكەت مەرەكەسنى دەيىن 4 وين
قوپىۋ اترەتى كورىنىس وڭىرلەردىن ارالاپ،
شارۋاڭلار شاتىتعى ساياجايى، مالشىلار شاتى
تعى ساياجايى سياقتلارغا باراپ،
ادەبىيەت - كوركەمۇنەر وينىدارىن قوپىپ،
قاتىق قاربالاستقىقا تۇسەدى، جان باسىن-
دق ورتاشا ايلق كىرسىتەرى 4500
يۇاننان اسادى.

عُمیدای باعراش اوّدانی و لانجەکسین اوپلی و تواردل قستاعنیک تۇرعنى. ونسىڭ كەستەشلىك تۈنندىلاردىن اناغاۇرلەم و لىكەن ساخنالا شىعارو ئوشىن وُرىنچىميك ونى دەرتىپ شىنجىائىنىڭ ئىشى - سىرتىندىاعى كورمەگە قاتىناسىرلىپ، پىكىر اوستىرىپ، ئۇيرەتتى. 2012 - جىلى مەممەلەكەت دارەجەلى بەيزاتتنىق مادەنەيت مۇراسى ۋاكلىدىك مۇ- راگەدرىنە ئوتىنىش ھەت تو ئوشىن وُرىنچىميك ئەمدايدىلەك وۇينىدە تۇرىپ، وغان كومەكتە- سىپ كەستەنلىك ورنەك ۋلگىلەرنى جانە تىكى ئادىسىن رەتتەپ، ئوتىنىش ھەت ماڭەر- يالدارىن تولتىرىپ، ئوتىنىش ھەت بەينە جاز- باسىن ئۇرسىدى. اقىرىندا ئەمیداي موڭعۇل ۇلتى كەستەشلىگىنلىك مەممەلەكەت دارەجەلى بەيزاتتنىق مادەنەيت مۇراسى مۇراڭەردىنە ئاسانتى ئوتىنىش ھەتتى.

20 نەشە جىلدان بەھرى وُرىنچىميك ۋەلوسىيەددىنە ئەمنىپ باعراش اوّدانىنىڭ بارلىق اۋىل - قستاقتارىن دەرلىك ارارلاپ، باعراش اوّدانىندىاعى حالق اراسىندىاعى 50 نەشە وندىرپازىدىلەك بەيزاتتنىق مادەنەيت مۇ- راسى مۇراڭەرى بولۇنما كومەكتەسىپ، جەرگىلىكتى ورىندىاعى حالق اراسىندىاعى 300 وندىرپازىدىلەك ماتەريالىن رەتتەپ، باعراش اوّدانىنىڭ بەيزاتتنىق مادەنەيت مۇ- راسىنان ھەڭ باعالى ارجىو، ماتەريال قالدۇر- دى. وُرىنچىميك تە وسى ئوشىن جەرگىلىك- تى ورىندىاعى بەيزاتتنىق مادەنەيت مۇراسى- نىڭ "ئىرى سوزدىگى" اتالدى.

2007 - جىلى باعراش اوّدانى ئېرى مىلييون 880 مىڭ يۈان قارجى قوسىپ، 1000 شارشى مەترلىك باعراش اوّدانىدىق موڭعۇل ۇلتى بەيزاتتنىق مادەنەيت مۇراسىن

من کورنکتی شینجیاڭدا من
ئانار بۇلت ا شينجىجالىڭ گازەتنىڭ
ئىلىشىسى دۇچىانحۇي

باعراش اوۋدانىندا نەنىڭ سول
جەردىڭ مادەنلەت تائىباسى ھەنن سۇرا-
ساڭىز، ھەندىڭ ئارنىڭ جاۋابى مناۋ:
موڭغۇل ئۇلتىنىڭ كەستەسى، توپشۇر
ۋۆزىكاسى، ساۋىردىن ئېيى ...
سایاحات ماۋسىمندا موڭغۇل ئۇلتىنىڭ
توپشۇر كونسەرتى، ساۋىردىن ئېيى سایا-
رات كورننسىس اوْمىغانلىق ۋادىلانغان
كونسەرت باعدارلاماسى بولىپ، سان مىڭدا-
غان ادەمى كىنگەن موڭغۇل بۇقاراسى
قوس قولدارنا اپياق حادا الپ، موڭغۇل
ئۇلتىنىڭ ھەنچىرى جورالعىسمەن السستان
كەلگەن قوناقشارىن قارسىي الادى؛ موڭغۇل
ئۇلتىنىڭ كەستەسى، ئاستۇرلى كىيم - كە-
شەكتەرى سایاحاتشىلار ھەنچىرى كوره-
تن مادەنلەت - سایاحات ئۇنىمى. مەرەكە -
مەيرام كەزەردىنەن موڭغۇل ئۇلتىنىڭ تىلەك
سوزەھەرى، توپشۇر ورنداۋ سياقتى ئاستۇرلى
مادەنلەت - كوركەمۇنەر قويىلىمدارى
سەرگە جىيار بولسا، كورننسىي ايسىندى ون
مەلک ادامنىڭ بىرگە ساۋىردىن ئېيى بىلەۋى
تىپتەن ھەتىلىماس اسەرگە بولەيدى.

”وسى ئاستۇرلى مادەنلەت - كوركە -
مۇنەردىڭ جالعاشتىرلىپ، وسىنىشا قىزا
تۇسۇنە اوْدانىمىزدىڭ مادەنلەت سارايىنىڭ
بۇرۇنىغى باستۇرى ئۇرۇچىميكىنىڭ جۈرهەك
قانى سىڭىنەن“، - دەدى باعراش اوْدانىدىق
پارتىكوم ۋەكت ئۇلەمىنىڭ ورنباسار باستى-
عى نيان لهى.

بر کوئی کدسته و رنچیمیک فستافت،
عی حالق و ندرپازدارن نزدھپ بارادی،
قایتار جولدا ۋەلوسیپیدى بۇزلىپ قالغان
ول ۋەلوسیپیدىن يېرەپ 3 ساعاتتاي ۋاقتى
وۇينه ارەڭ جەتكەدى. "بېر تىين پايداسى
جوق، نەگە سونشا جانتالاسپ چۈرسىڭ"؟
ماڭىيىن داعىلار تۇسنبىسى دە ۋەرنچىميك ۋەز
جۇمسىن تاباندىلىقىن جالعاشتىرا بەرھدى.

كوشە - كوشەنى ارالاپ مۇراڭەرلەردى
نېزدەدى، باۋلدى

"سزدەر سانگەرلىككە جۇرگەندە،
عسوزسز، شىتەرىڭىزدى تارتىپ، وڭ قولوا-
مدا، يېڭىزدى سول قولدا، يېڭىز دىڭ و سىنە
وۇرغاڭ جولىنا باستادى.
كۈل، كوبىلەك سىياقتى ادھەمى ور-
نه كېنە، كەستەلەنگەن، داسەتە، ل. كىم - كە-

شەكتەر كورمه وڭىرنە قويلىغاندا جۇرت
دەرهۇ سونى قاۋمالاپ الدى، مەن بۇغان
قاتىتى تاڭ قالدىم، داستۇرلى كىيم - كە-
شەكتەر دىڭ جۇرتتى مۇنشا باۋارىتىندىعنى
وپلاماعان ھەنمىن". نادام جىنالىسى اياق-
تىغاننان كەين سول كەزدە كورھەنى
ورنالاسترىۋ قزەقتىنە جاۋاپتى قۇنچىميك
ھل اراسىندا شاشلىپ جاققان وسى
مادەنەيت - كوركەمندر جاۋاھارلارىن
جىناۋا بەل بۋادى.

"كەستەشلىك ونەمنىن يىگەرگەندەر-
دىڭ ئابارى قارتىار، ولار بىرته - بىرته قار-
تاپىپ بارادى، جالعاستىرلماسا، وسى ونەر-
لەر جوعالادى عوي". سول ساتتەن باستاپ
قۇنچىميك بەيزاتتىق مادەنەيت مۇزارلارىن
خانە قەمىقىنە كېدىسى، كەتىدە

(باسی 1 - بهتهه) 2022 - جملعی هک جاشا
تەكسىرۇ ساندى مالىمەتنىدە كور-
سەقلىۋۇنىشە، شىنجىڭاڭدا شولىيەتتە-
گەن جەر اۋانى 1956 شارشى
كىلىومەتر ازايىپ، قۇممايتتانا
جەر اۋانى 242.82 شارشى
كىلىومەتر ازايىپ، تۈڭىش رەت
”قوس ازايىدۇ“ جۇزەگە اسى-
رېپ، ”قوم بلگەرلەپ ادام شە-
گىئىدەن“ ”جاسىل القاب بلگەر د-
لەپ قوم شەگىئىگە“ قاراي
تارىحى بۇريلسىس جاساعان.
بىسل 6 - ايدا باس شۇچى
شي جىپپىڭ دىشكى موڭعۇل اۆتى-
نومىالى رايونىنىڭ بىياننورىندى
قىزمەت تەكسەردى ئارى شولەيت-
تەئىدەن جاپىلق ساقاتانۇ - وڭاۋ-
دى كۈشەيتتۇ جانە ”ءۇش تدرىس-
تىك“ سياقتى ئۇينىدى ھكولوگىا-
لۇق يىنجهنەر يا قۇريلىستارىن بلگە-
رىلەتتۇ ئىڭىمە ئاجىلسىسىن باسقارىپ
اشتى. ئىڭىمە ئاجىلسىنىدە، باس
شۇچى شي جىپپىڭ 3 ؤلکەن بەلگى
سېپلتى شايقاسىتى، ياعنى خواڭىسى
وزەنىندەگى ”تاما فورمالى ئىس“
قامال ئۇ شايقاسىن، حورچىن، حور-
لۇنىشارىعى 2 ؤلکەن قۇممايت جەردى
جوپۇ شايقاسىن، حىشى ئالىزى -
تاڭلاماكان ئۇنىلى جىيەكتىك توسقا-
ۋىل شايقاسىن بار كۈشپەن ويداعم-
با

چدیکاسی مهن قزمهدت اترهتنیڭ كومەگىنـ.
ده ”ولچى“ كەستەشلىك شەبەرخاناسىن
قۇرۇپ، قىستاقتاعى بەلگىلى دارەجەدە كەسـ.
تەشلىك نەگىزى بار ايدەھەردى ئېمىداستـ.
رىپ، كەستەشلىك تاپىسىر ستارىن ورىندىۋا
جەتەكشلىك هتپ، ونان سەلبەستىك كۇوـ.
پەراتىيۇنە ونىمەدەرنىن ساتقىزادىـ. بىلتىر
قىستاقتاعى 27 اىيەل بۇغان قاتناسىپ، جان
باسىندىق ورتاشا كەرسىتەرى 6000 يۈان ايدـ.
نالاسىندا ارتادىـ.

ۇرىنچىميك بىلايى دەدىـ: مەممەلەكەت
بەيزائىتقىق مادەنئەت مۇراسىن جالعالاسترۇـ
قورعاوـ قزمەقىنە ايرىقشا ئامان بەرەدەـ،
قولداۋ تەبىنى توھنەشە زور، ايتالقـ:
ئار جىلى مەممەلەكەت دارەجەلى بەيزىـاتـ.
تىق مادەنئەت مۇراسى ۋاکىلدىك مۇراـ.
گەرلەرنىنە، تاڭداۋالى مۇراغەرلەرگە جانە
اۆتونۇمىالى رايون دارەجەلى مۇراغەـ.
لەردىڭ بارلىقىنا ئىتىستى قوسىمشاـ
كۆمەك بەرەدەـ، ئار جىلى جەرـ جەر
تاعى ئەتۇرلى شەبەرلىك كۈرستارىن
تەكىن اشىپ، مۇراغەرلەردىڭ ونهرىن پارـ.
مەندى جوغارلاڭتىـ.

”ويلاپ تۇرسام، شىنەمن جاپالىـ
اق، دەسەدە مەن جۇڭخۇانىڭ تاڭداۋالىـ
ءادىستۇرلى مادەنئەتى اكلىگەن شاتتىققا بولـ
لەندىم، كۆڭلىم توقـ بۇڭىنگى تاڭدا بەيدـ.
زاتتىق مادەنئەت مۇرالارىن جالعالاسترۇـشـ.
لار بار، مەن بۇغان ئادان رىزامىنـ،
دەندىـ، ئەنچىميكـ.

هی وْرِنچیمیک بُوْعَان ایرِيقشا قَوَانِدَى، ٤َار
كُونى جالعاشتَرُو، قورعاَق ورتالىعن قالاَي
ورناالاسترُودى، قايى جەرگە قايسى نارسە-
نى قوييُودى جوسپارلايتىن. جالعاشتَرُو ور-
تالىعن ورنالاسترپ بولغاندا، شارشَاب -
شالدىققان ول ناؤقاستانپ قالدى.
باعراش اوْداندىق وىين - ساۋىق
ۇيىرمەسىنلە ئىبى ١٤ تىسى ئورنا بىلاي
دهدى: جاس ادھىبىت - كوركەمۇنەر قىز-
مەتكەرى رەتنىدە، مەن وْرِنچیمیک اپەكەم-
نەن جۇڭخوانىڭ تاڭداۋالى ئاستۇرلى ما-
دەنېيىتنىن جالعاشتَرُودى جانە اسقاڭاتۇدۇ
ۇپيرەندىم، بەيزاتتىق مادەنېيەت مۇراسىن
وْرپاقتار بوبىي جالعاشتَرامىز.

بارلىق جەردە شەشكەن اتقان بەيزاتتىق مادەنېيەت
مۇرالارى شەكسىز ومرشەڭدىك كوش قاۋلاتى

قازىز باعراش اوْدانسىدا اوْتونۇميالى
رايون دارەجهلى بەيزاتتىق مادەنېيەت
مۇرالار ۋاكىلدىك نىسانىنن ١١ ئۆر، مەممە-
كەت دارەجهلى بەيزاتتىق مادەنېيەت مۇرالار
ۋاكىلدىك نىسانىنن ٤ ئۆر، مەممەكەت دا-
رەجهلى بەيزاتتىق مادەنېيەت مۇراسى نىسا-
نىنىڭ ۋاكىلدىك مۇراكەرنىن ٣ ادا، اوْتو-
نوميالى رايون دارەجهلى بەيزاتتىق مادەن-
ېيەت مۇراسى نىسانىنىڭ ۋاكىلدىك مۇراكە-
رنىن ١٠ ادا، اوْتونۇميالى وبلىس دارەجه-
ل. يەن اتتىتە، مادەنېيەت مە، اىس. نىسانىنىڭ